Korunma İhtiyacından Suça Sürüklenmeye: Çocuk Koruma ve Adalet Sistemlerine Bütüncül Bakış

Dr. Öğr. Üyesi Memduh Cemil Şirin

Korunma İhtiyacı Olan Çocuk – Suça Sürüklenen Çocuk

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
Madde 3
Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder.

(2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu madde 3 – Medeni Kanun madde 347)

Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade eder.

Amaç
Madde 1- (1) Bu Kanunun amacı, **korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına**, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Suç Mağdurlarının Desteklenmesine dair 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
Madde 7 - 5) (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri)Müdürlüğe başvuruda bulunan mağdurlardan korunma ihtiyacı olan çocuk, kadın, yaşlı ve engelliler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının il müdürlüğüne veya sosyal hizmet merkezlerine bildirilir. Ayrıca CMK hükümleri m.52, m. 236 (CİM, adli görüşme odaları)

A. Kesişim Noktaları

1. Çocuk Mahkemesi

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması

Madde 7- (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; **(...) çocuk hâkimi** tarafından alınabilir.

(2) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.

(3) Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir.

Mahkemelerin görevi

Madde 26- (1) Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile (sulh ceza mahkemesi)nin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar.

(3) Mahkemeler ve çocuk hâkimi, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir.

Geçici Madde 1

(3)**Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde**, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturma ve kovuşturmalar **Cumhuriyet başsavcılığı ve görevli mahkemelerce** bu Kanun hükümlerine göre yapılır.

(4) **Çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde**, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları görevli **aile veya asliye hukuk mahkemeleri**nce alınır.

2.1 Ceza mahkemelerinde mahkeme türüne göre dosya, sanık ve suç sayıları, 2024
Number of file, accused person and crime at the criminal court according to court types, 2024

Çocuk Ağır Ceza - Juvenile High Criminal Court						
Dosya - File	**11 415**	4 713	6 046	656	**6 548**	**4 867**
Sanık - Accused Person	**13 460**	5 979	6 686	795	**7 038**	**6 422**
Suç - Crime	**24 290**	11 495	11 639	1 156	**12 450**	**11 840**
Çocuk Ceza - Juvenile Court						
Dosya - File	**82 172**	32 969	46 054	3 149	**50 043**	**32 129**
Sanık - Accused Person	**78 145**	33 328	41 607	3 210	**43 150**	**34 995**
Suç - Crime	**166 157**	75 388	85 626	5 143	**94 084**	**72 073**

2.21 Ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocukların dosya ve suç sayıları, 2024
Number of files and crimes about juveniles pushed to crime at the criminal court, 2024

	Gelen - Files brought					
	Toplam Total	**Geçen yıldan devir** Files from last year	**Yıl içinde açılan** Filed within the year	**Bozularak gelen** Reversal by the Supreme Court	**Karara bağlanan** Files judged	**Gelecek yıla devir** Postponed to next year
Dosya File	**194 067**	79 914	104 901	9 252	**112 026**	**82 041**
Suça Sürüklenen Çocuk Juvenile Pushed to Crime	**177 907**	80 230	87 793	9 884	**94 827**	**83 080**
Suç Crime	**411 963**	192 613	202 803	16 547	**219 618**	**192 345**

2. Sosyal İnceleme Raporları – Sosyal Çalışma Görevlileri

Sosyal inceleme
Madde 35- (1) Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.
(2) Derhâl tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir.
(3) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir.

Tanımlar Madde 3
Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını ifade eder.

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Madde 21 – (1) Sosyal inceleme raporlarında yapılan incelemenin özelliğine ve verilen görevin niteliğine göre aşağıdaki hususların tamamına
veya bir kısmına yer verilir;
a) Hakkında inceleme yapılması talep edilen çocuğun;
1) Doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları,
2) Fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri,
3) Ailesinin toplumsal, ekonomik ve kültürel durumu,
4) Aile bireyleri arasındaki ilişki,
5) Okul ve iş ortamı ile boş zamanlarını değerlendirdiği çevre,
6) İçinde bulunduğu hukukî durum ve adlî mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar,
7) İnceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları,
8) Suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına neden olan etkenler hakkında bilgiler,
b) Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi sırasında elde edilen ve olayın açıklanması bakımından önemli görülen bilgiler,
c) Çocuk hakkında Kanunun 5 inci maddesinde gösterilen tedbirlerden hangisinin yararlı olacağına, tedbirin yanında denetim altına alınmasına gerek olup olmadığına dair öneriler,
d) Çocuk hakkındaki tedbir veya denetim kararlarının ne kadar süre ile uygulanması gerektiğine ilişkin öneriler,
e) Çocuklar ve ailelerine uygulanabilecek özel tretman veya psikiyatrik tedavi hususunda öneriler.

İstanbul'da 250 sosyal çalışma görevlisi (Günenç, s.59)

Tablo 5.7: Sosyal Çalışma Görevlilerinin Meslek Grupları Dağılımı

	N	%
Aile ve Tüketici Bilimci	2	0,8
Çocuk Gelişimci	1	0,4
Öğretmen	11	4,4
Psikolog	52	20,8
Psikolog Danışman	20	8,0
Sosyal Hizmet Uzmanı	41	16,4
Sosyal Hizmet Uzmanı – Psikolog	1	0,4
Sosyal Hizmet Uzmanı - Sosyolog	1	0,4
Sosyolog	114	45,6
Uzman Psikolog	6	2,4
Geçersiz	1	0,4
Toplam	250	100,0

3. Koruyucu ve destekleyici tedbirler – Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri

Madde 5- (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık Tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim Tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım Tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık Tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma Tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir.

- a ve e bendindeki tedbirler MEB, Aile ve Sosyal Hizmetler Bak. ve Yerel Yönetimler tarafından; b bendindeki tedbir MEB ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. tarafından; c bendindeki Aile ve Sosyal Hizmetler Bak.; d bendindeki tedbir Sağlık Bak. tarafından yerine getirilir. Tedbirlerin yerine getirilmesinde koordinasyon Adalet Bakanlığınca sağlanır. (ÇKK m.45)

Çocuklara özgü güvenlik tedbiri

Madde 11- (1) Bu Kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
Madde 31
Yaş küçüklüğü
(1) Fiili işlediği sırada **oniki yaşını doldurmamış** olan çocukların **ceza sorumluluğu yoktur**. Bu kişiler hakkında**, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir**.
(2) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/5 md.) Fiili işlediği sırada **oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış** olanların işlediği **fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması** veya **davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması** hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında **çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.** İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin **varlığı hâlinde**, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.
(3) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/5 md.) Fiili işlediği sırada **onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış** olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz.

4. Denetim Altına Alınma

Denetim altına alma kararı

Madde 36- (1) Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir.

Denetim görevlisinin görevlendirilmesi

Madde 37- (1) Denetim altına alınan çocukla ilgili olarak denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir. Ancak, **korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suç tarihinde oniki yaşını bitirmemiş suça sürüklenen çocuklar ile çocuğun aileye teslimi yönünde karar verilmesi hâlinde, bu çocuklar hakkında denetim görevi gözetim esaslarına göre Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilir.**

B. Korun(a)mayan Çocuğun Suça Sürüklenmesi

Eğitim

Antalya'da 500 suça sürüklenmiş çocuğa ilişkin sosyal inceleme raporu. Çocukların %27'si okul terk (Civas, s. 37)

Tablo 3.1.6. Suça Sürüklenen Çocukların Eğitim Durumuna İlişkin Dağılım

Eğitim Durumu	n	%
İlkokul terk	31	6.2
İlkokul eğitimine devam	1	0.2
İlkokul mezun	6	1.2
Ortaokul terk	48	9.6
Ortaokul eğitimine devam	53	10.6
Ortaokul mezun	45	9.0
Lise terk	58	11.6
Lise eğitimine devam	256	51.2
Lise mezun	2	0.4
Toplam	500	100.0

Diyarbakır DÜTF Adli Tıp Anabilim Dalından verilen 385 ferik mümeyyizlik raporu
Okul terk oranı %42 (Yıldırım, s. 41)

Tablo 4.14. Olguların okullarındaki bulundukları sınıflarına göre dağılımı

Kaçıncı sınıfta oldukları	n	%
Okur-Yazar değil	20	5,2
İlköğretim 1 terk	2	0,5
İlköğretim 2 terk	6	1,6
İlköğretim 3 terk	4	1,0
İlköğretim 4 terk	11	2,9
İlköğretim 5 terk	11	2,9
İlköğretim 6 devam	9	2,3
İlköğretim 6 terk	26	6,8
İlköğretim 7 devam	24	6,2
İlköğretim 7 terk	30	7,8
İlköğretim 8 devam	38	9,9
İlköğretim 8 terk	24	6,2
İlköğretim mezunu	11	2,9
Lise 1 devam	57	14,8
Lise 1 terk	44	11,4
lise 2 devam	35	9,1
Lise 2 terk	3	0,8
lise 3 devam	15	3,9
Lise 3 Terk	1	0,3
Lise 4 Devam	6	1,6
Lise Mezunu	6	1,6
Bilinmiyor	2	0,5
Toplam	**385**	**100,0**

Suçun Kiminle Birlikte İşlendiği

Zonguldak Karadeniz Ereğlisi'nde ÇM ve ÇACM'de karar çıkmış 320 dosya (Aydın, s.38)

Tablo 7:Suça sürüklenen çocuklar ile beraber suça karışan kişi sayısı dağılımı

	n	%
Tek başına	101	31.6
Bir arkadaşı ile birlikte	108	33.8
İki ve daha fazla arkadaşı ile birlikte	111	34.7

Antalya'da 500 suça sürüklenmiş çocuğa ilişkin sosyal inceleme raporu (Civas, s.57)

Tablo 3.3.6. Suça Sürüklenen Çocukların Kiminle Suç İşlediğine İlişkin Dağılım

SSÇ'nin Kiminle Suç İşlediği	n	%
Yalnız	205	41.0
Arkadaş	228	45.6
Aile-Akraba	67	13.4
Toplam	500	100.0

Aile Üyeleri ve Çevrelerinin Suç Geçmişi

Tekirdağ Çocuk Mahkemesinde 160 suça sürüklenmiş çocuğun dosyası (Gürgen, s.77

Tablo 27 Çocukların ebeveynlerinin ve/veya birlikte yaşadığı kişilerin suç geçmişlerinin varlığı

	N	%
Yok	39	24,7
1 ve daha fazla	113	71,5
Diğer	6	3,8
TOPLAM	158	100,0

*2 olgu hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Karabük'te 93 suça sürüklenen çocuk hakkında SİR (Karagülle, s. 56)

Tablo 12: Suça sürüklenen çocukların en çok vakit geçirdiği kişilerdeki suç işleyen olup olmama durumuna göre dağılımı

Suç Öyküsü	Sayı	%
Var	44	47,3
Yok	36	38,7
Bilinmiyor	13	14,0
Toplam	93	100,0

Paylaşılan Verilerin Kaynakları

- Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri 2024.
- Hakan Gürgen, Suça Sürüklenen Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri Bağlamında Tekirdağ İli Süleymanpaşa İlçesinde 2020-2021-2022 Yıllarında İşlenen Suçların Analizi Örneği, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Yayınlanmamış YL tezi, 2025.
- İbrahim Halil Civaş, Çocuk Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri İle Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının İncelenmesi, Akdeniz Üniversitesi, Yayınlanmamış YL tezi, 2025.
- Mengü Günenç, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Sosyal Çalışma Görevlilerinin Sosyal Hizmet Algılarının Değerlendirilmesi (İstanbul Örneği), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yayınlanmamış YL tezi, 2020.
- Muhammed İkbal Yıldırım, Dicle Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalına Başvuran Suça Sürüklenen Çocukların Retrospektif Değerlendirilmesi ve Kapsamlı Değerlendirme Formu Hazırlanması, Dicle Üniversitesi, Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, 2023.
- Seyfullah Aydın, 2012-2020 Tarihleri Arasında Kdz. Ereğli Adliyesi Ceza Mahkemelerinde 12-18 Yaş Aralığında Suça Sürüklenen Çocukların Demografik Yapıları İle Suça Sürüklenme İlişkisinin İncelenmesi, Üsküdar Üniversitesi, Yayınlanmamış YL tezi, 2023.
- Sinan Karagülle, Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri: Karabük İli Örneği, Karabük Üniversitesi, Yayınlanmamış YL tezi, 2024.